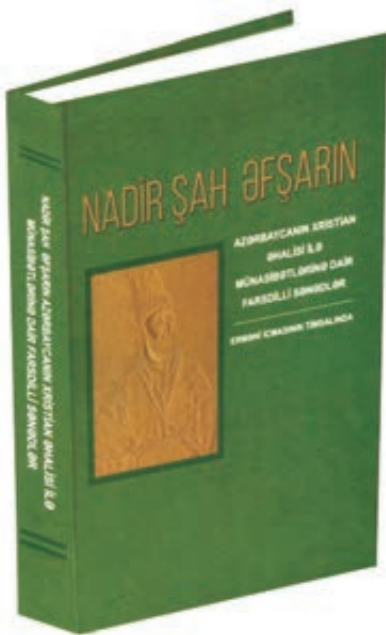

Nadir şah Əfşarın Azərbaycanın xristian əhalisi ilə münasibətlərinə dair kitab nəşr olunub

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun elmi şurasının qərarı ilə “Nadir şah Əfşarın Azərbaycanın xristian əhalisi ilə münasibətlərinə dair farsdilli sənədlər (Erməni icmasının təmsalında)” kitabı “Elm” nəşriyyatında çapdan çıxıb.

Kitaba 28 sənəd daxildir. Məktub və fərmanlardan ibarət həmin sənədlərin böyük əksəriyyəti Nadir şahla erməni icmasının münasibətlərindən bəhs edir. 28-ci sənəd isə Nadir şahın imperiyanın bütün xristian təbəələrinə etiqad azadlığının verilməsini ehtiva edən fərmandır. “Ön söz”də qeyd olunur ki, həmin fərmana əsasən, Nadir şahı müsəlman hökmdarlarının xristianlara münasibətdə çoxəsrlik tolerantlıq siyasətinin davamçısı da adlandırmaq olar.

Hər fərmanın sonuna onun verilməsini zəruri edən müraciət və şikayətin mətni əlavə edilirdi ki, bu da yerlərdəki memura hökmdarın baş verənlərdən xəbərdar olduğunu izah edən

xüsusi bir işarə kimi qiymətləndirilməlidir. Topludakı sənədlər arasında, həmçinin Nadir şahın oğlu, vəliəhd Rzaqulu Mirzənin ermənilərlə bağlı verdiyi 3 fərman mövcuddur. Həmin sənədlər də məzmunca Nadir şahın erməni icmasına münasibətdə yeritdiyi xəttin ruhuna uyğundur.

Oxuculara Azərbaycan dilində təqdim edilən bütün bu sənədlərin əhəmiyyəti onların erməni tarixşünaslığı tərəfindən də dəqiq qaynaq olaraq qəbul edilməsilə bağlıdır. Bu isə tədqiqatçıları mənbələrin ciddiliyi ilə bağlı ortaya atıla biləcək şübhə və mübahisələrdən azad edəcək.

Kitabdakı sənədləri fars dilindən AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, mənbəşünas alim Əkrəm Bağirov tərcümə edib. Sənədlərin başa düşülməsini asanlaşdıran terminoloji lüğət və izahlar da tərcüməçi tərəfindən hazırlanıb. Toplunun tərtibçisi, kitabda yer alan “Nadir şah Əfşar hakimiyyəti dövründə Azərbaycanda xristian əhalinin vəziyyəti” tarixi araşdırmanın müəllifi AMEA A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Nigar Gözəlovadır. Layihənin rəhbəri isə AMEA prezidenti katibliyinin rəisi, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Eldar Əmirovdur.

İlk dəfə elmi dövriyyəyə buraxılan bu sənədlər tarixşünaslığımız üçün faydalı mənbədir. Kitabda, həmçinin sənədlərin farsca mətni, fotofaksimlesi verilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, kitabda ilkin mənbələr əsasında Nadir şah Əfşarın dövründə Azərbaycanda xristian əhalinin vəziyyəti araşdırılıb və əsas diqqət tarixşünaslıqda az öyrənilmiş bir problemə - xristian əhalinin imtiyazları və onlara göstərilən himayədarlıq məsələsinə yönəldilib. Nadir şahın xristian kilsə və monastirlərinin nümayəndələrinə xeyirxah münasibəti onun hökm və fərmanlarında əksini tapıb. Şahın öz xristian təbəələrinə qarşı yeritdiyi dözümlü siyasət nəticəsində Uçkilisə yeparxiyasının mülkiyyəti vergilərdən azad edilmişdi. Xristianlara kilsələrini nəinki bərpa etməyə, həm də yenilərini tikməyə icazə verilir.

Kitabın elmi redaktoru, akademik Ramiz Mehdiyev nəşrə yazdığı “Nadir şah və imperiyanın erməni icması: tarixi sənədlər uydurmalarına və təhriflərə qarşı” sərlövhəli “Ön söz”də qeyd edir ki, Nadir şahın fəaliyyəti Azərbaycan üçün istər dövlətçilik və hərbi tarixi, istərsə də ideoloji dəyişikliklər nöqteyi-nəzərindən böyük əhəmiyyətə malikdir: “Nadir şahın tarixi irsi sadalanan amillərlə yanaşı, mayası düşmənçilik və nifrətlə yığılmış, bir qayda olaraq saxtakarlıq üzərində bina edilmiş millətçi erməni təbliğatının ifşası baxımından da böyük dəyər kəsb edir”.

Erməni tarixşünaslığının Nadir şahı xristianlığın düşməni olan islam fanatiki obrazında qələmə vermək cəhdlərini ənənəvi erməni təbliğatının növbəti təzahürü kimi dəyərləndirən alimin fikrincə, Azərbaycan tarixçilərinin vəzifəsi qarşı tərəfə emosiyalardan uzaq, sənədlərə və təhlilə söykənən tutarlı elmi cavab verməkdən ibarətdir. Sənədlər toplusu məhz sözügedən məqsədə xidmət edir. Nəşrdə əksini tapmış sənədlər Nadir şah dövründə ermənilərin Azərbaycan və İran ərazisində hansı statusda yaşadıqlarını birmənalı şəkildə göz önünə gətirir.